

Torrskogsleden

En naturupplevelse året runt

Översiktskarta

Torrskogsleden 25 km

Information om vandringsleden:

I nordvästra hörnet av det natursköna Dalsland ligger Torrskogs bygdegård. Där kan du börja din vandring på Torrskogsleden. Torrskogsleden för dig längs gamla stigar och vägar, genom Skogsdals vildaste vrår, genom gammelskogens pelarsalar och över hyggen med vidsträckt utsikt. Vid Ramsby tjärn passerar du de fagraste äng- och hagmarker. Ett kulturlandskap med rötter i järnålderns odlingslandskap.

Du kan slå dig ner invid en torpruin och begrunda dina förfäders levnadsvillkor eller lyssna till lommens rop vid en stilla ödemarkstjärn. Terrängen är medelsvår och vi föreslår att du beräknar två dagar om du vill vandra hela leden som är ca 25 km lång. Vill du bara göra en endagsvandring så kan du gena från punkt 12 till 27 eller 23 och sedan följa leden tillbaka till bygdegården.

Markering:

Leden är markerad med orange färg, huvudsakligen på träd och stolpar och ibland på stenar. Vid vägskälf finns skyltar. Var noga med att följa markeringarna så finner du de bästa rast- och viloplatserna.

Övernattning

Här förändras förutsättningarna med tid så du hänvisas till Torrskogs hemsida www.torrskog.se, Bengtsfors turistbyrå, anslag vid bygdegården och olika stuguthyrningsföretag som du finner på nätet.

Information

Bengtsfors Turistbyrå
+46 (0)531-52 63 55
turist@bengtsfors.se
Bengtsfors Fritidskontor
0531 526 000 växel

Kartan har framställts i samarbete mellan Torrskogs byalag, Bengtsfors kommuns fritidskontor och Dalslands Turist AB.
Bearbetning, text och foto:
Lennart Calås och Lars Eric Fjellman
Layout o tryck: IT-Grafiska AB

- Det är förbjudet att köra motorcykel eller fyrhjuling på leden. (Terrängfordonslagen)

- OBS! Läs stycket "VIKTIGA SAKER ATT TÄNKA PÅ NÄR DU VISTAS I NATUREN".

- Eldning endast vid Motjärns och Rötjärns rastplatser.

- Två dagar rekommenderas för hela leden.

- Du som går endagsturen rekommenderas att vika av vid punkt 12 och gå via 27 eller 23.

- Rekommenderad vandringsriktning är medsols. Se kartan!

Interreg
Sverige-Norge

Europeiska regionala utvecklingsfonden

Torrskogsleden

Förklaring till kartans numrering:

Text till nummer 1-25

1-25

Sträckan Bydegården - Bastun, Karlberg

1. Start och mål vid Torrskogs bygdegård, ett om- och tillbyggt Folkets hus, som även fungerade som kommunalhus i gamla Torrskogs kommun. Härifrån kan du också gå "Blå leden" en blåmarkerad promenad på ca 2,5 km. Genom träden skymtar den vackra kyrkan från 1767. Utsikten över sjön Lelång är bedårande. Vid jordbävningar, förkastningar och vulkanutbrott skapades ett landskap med den nuvarande topografin av nord- sydligt riktade åsar och dalar. Från början ett fjälllandskap med över tvåtusen meter höga bergsmassiv som genom flera istider och vädrets påverkan eroderats ner till en tiondel av sin ursprungliga mäktighet. De långsmala sprickdalarna har ofta fyllts med vatten och bildar nu de karaktäristiska dalsländska sprickdalssjöarna – som Lelång och Stora Le.
2. Vid den senaste isavsmältningen, för cirka tiotusen år sedan, transporterades enorma vattenmassor fram under och i anslutning till den två kilometer tjocka iskakan i större eller mindre flöden. Den här ravinen har mejslats ut ur terrängen av betydligt större vattenmassor än den lilla bäck som nu porlar fram i ravinens botten. Längs stigen kan du även se en igenrasad fångstgrop med karaktäristiskt läge i terrängen. En grupp av jägare drev viltet framför sig mot en linje av fångstgropar.
3. Här passerar du nära gården Stommen. Gården ligger strax över HK, högsta kustlinjen, dvs den högsta nivå vattnet nådde efter isavsmältningen, här på ca 175 m ö h. Stanna gärna en stund för att justera kläder och packning. Är du inte alltför vandringsvan är det viktigt med täta raster. Sätt inga tids- eller distansmål. Det är själva vandringen som är målet!
4. Myrstenen. Förr hade man behov av att kunna ange mötesplatser t ex vid jakt eller arbetsvandringar. Då tillkom namn som Myrstenen, Tjäderstenen och Storesten.
5. Vägen från Vändplan till Tonet i Gullbrandsbyn går längs igenplanterad åkermark och här och där kan du skymta lämningar av diken och odlingsrösen. Gårdsnamnet Tonet kommer av "tunet" dvs gårdstunet.
6. Här följer leden till en början den gamla "Flottarevägen" mot Aspliden där folk från Stommen och Gullbrandsbyn gick för att arbeta med flottning på Kesnacksälven.

7. Storesten. I slutningen ner mot Rötjärn passerar du ett stort sockertoppsformat flyttblock som lämnades kvar vid inlandsisens avsmältning för nästan 10 000 år sedan. Längs de många gångstigar som genomkorsade skogarna förr i tiden fanns behov av namngivna mötesplatser. Storesten och Myrstenen är exempel på sådana platser. Följ traditionen och gå ett varv medsols runt stenen för att få fortsatt lyckosam vandring!

8. Vacker udde i Rötjärn; Röt-tjärn på gamla kartor. Kanske rötade man linet i Röt-tjärns vatten. Vid Rötjärn låg bl a torpen "Rötjärns-kasen", "Palten" och "Korven". Här blev tidigt avfolkningsbygd när markerna inte kunde föda varken folk eller fä och drömmen om "Amerka" hägrade. Här fiskar storlom, smålom och storskrake. Fiske efter sjöns gäddor och abborrar är tillåtet även för dig – om du har fiskekort, förstås. Vid Rötjärn finns två vindskydd. Det östligaste, på udden vid siffran 8 är det nyaste. Där finns eldplats där eldning är tillåten om inte allmänt eldningsförbud råder.

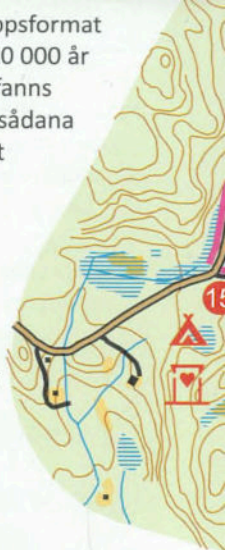
9. Kolbotten. Under 1700- och 1800 talens järnbruksepok i Dalsland var kolningen en viktig syssla för skogsbonden de tider på året då han inte var sysselsatt i jordbruket. Kolbottnar, dvs lämningar efter kolmilor finns i stor mängd i hela norra Dalsland. Men denna är särskilt tydlig. Kanske för att den rivits ut innan den kolat färdigt. Om du gräver lite med handen finner du kolbitar strax under barr- och mossmattan. Vid kolbotten finns ett torrdass.

10. Du närmar dig torpruinen Bergerud och kan på vägens vänstra sida se lämningar efter bondens möda med att gräva diken och lägga åkerns sten i rösen. Numera är det skogsmark på hans strävsamt hävdade tegar. Bergerud har en gårdshistoria som går tillbaka till början av 1700-talet då det var soldattorp under Kölen. Torpet omnämndes första gången 1708. Då beboddes Bergerud av soldaten Halfvard Bryngelsson och hustrun Bolila. Halfvard uppgavs fången i Ryssland under Karl den tolfte krig 1714 och åtevände förmodligen aldrig till hustrun och den lilla dottern på Bergerud.

Sträckan Bergerud - Bergerudsbäcken.

11. I Bergerudstjärn finns bäver. Utloppet ur sjön är sprängt med hjälp av tillmakning för att sänka vattennivån och på så sätt öka möjligheterna till myrslätter runt sjön. Man eldade på berget, förstärkte effekten med fläskflott för att höja temperaturen och kylde sedan hastigt med massor av kallt vatten. Berget sprack då loss i skivor. Bäcksträckan bjuder på två vackra vattenfall. I gammelskogen längs bäcken finns nyckelbiotoper med sällsynta mossor och lavar.

12. Karlberg. När du kommer ner till landsvägen kan du ta till vänster och upp mot Hågerud, den längre sträckan eller till höger mot Mörndre och Ågården om du vill vandra den kortare.

Sträckan Karlberg - Motjörn

- 13.** Hågerud. Namnet var från början Hugeryr som betyder hög röjning. Omnämns först 1628.
- 14.** Örnknatten. Utsiktstornet här uppfördes när "knatten" var kalhuggen. Numera kan man bara ana utsikten mellan trädtopparna.
- 15.** Motjörn. Här låg en gång torpet Rosenlund. Lämningarna efter boningshuset finner du strax bakom vindskyddet och spår efter de gamla tegarna kan skimras längs vägen på samma sida som torpruinen. Här och vid Rötjörn finns anlagda eldningsplatser, i övrigt råder förbud mot att elda. Om allmänt eldningsförbud råder är det förbjudet överallt. Stormkök är tillåtet. Inne bland träden finns ett torrdass.
- 16.** Ramsby Dammtjärn. Förr var det inte ovanligt att man ändrade vattennivån i sjöar och tjärnar. Man kunde sänka, som vid Bergerudstjärn, för att förbättra möjligheten till myrslätter för vinterfoder till korna eller, som här, dämna upp vattnet för att kunna utnyttja vattenkraften till att driva kvarnar, sågar och stickhyvlar (takspånhyvlar). Dammtjärn finns på många platser. Det här tillhör Ramsbyn, alltså Ramsby Dammtjärn.
- 17.** Bua (Boden), ursprungligen Skinnareboden, ett utmarksbygge från 1633. Lägga märke till fogbruket i resterna av skorstensmuren! Ett mjukt och följsamt bruk som inte sprack när husets timmerstomme rörde sig under årstidernas och vädrets växlingar. Åkermarkerna låg längs vägen i riktning mot Dammtjärn. Strax norr om stigen finns vacker utsikt.
- 18.** Alsbyn – förr Alsby stad, vilket inte hade med stadsrättigheter att göra utan var en benämning på tät bebyggelse. På gamla kartor kan man se en mängd byggnader längs en bygata.

19. Kulturmarkerna längs Ramsbyttjärn. Prefixet "Ram" kommer av "Ravn", ett gammalt namn på korpen. (Jämför engelskans "Raven = korp!") På flera ställen finns hällkistor, alla övertäckta utom en, den vid Sätet. Här och var finns områden av stort värde för natur- och landskapsvärden, magra artrika marker präglade av lång kontinuerlig hävd med intressant flora som fältgentiana, darrgräs, låsbråken mm.

20. Tassbyälven flyter stilla och lugnt mellan lövklädda stränder. Det är lätt att föreställa sig hur de första bosättarna under stenåldern kom paddlande längs älven i sina ekstockar för att finna nya boplatser. Längs Kesnacksälven - Tassbyälven finns en annan bosättare nämligen bävern.

21. Rävhagen. Här viker du av från landsvägen och vandrar in i skogen. Som du ser på kartan så har du Kesnacksälvens fina mader väster om stigen. Gör gärna en liten avstickare för där är både bäver och intressant fågelliv.

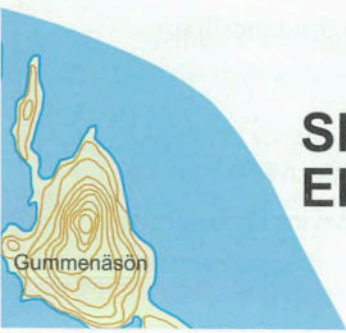
Längs landsvägen

22. Sätebanans festplats. Borde vara K-märkt! En av de få levande festplatserna med koncept från 1940-talet. Här spelas fortfarande upp till dans i ljuva sommarkvällar och här samlas hela bygden för att fira midsommar.

23. Hällkistan vid Sätet. Forngrav sedan bronsålder – tidig järnålder. (Har faktiskt en tid använts som potatiskällare) Kryp in och ta en funderare hur våra förfäder kunde få de tunga hällarna på plats utan maskiner!

24. Före detta Hemvärnsgården, nu i privat ägo. Hemvärnsgården uppfördes av en matsalsbarack från Andra Världskriget strax efter krigsslutet. Matsalsbaracken hade under kriget stått vid Dammarna i Nössemark och flyttades till Torrskog. Den såldes av Torrskogs Hemvärnsförening 2013.

25. Bäckens badplats. Från Bäckettjärnshöjderna går en stig på östsidan Bäckettjärn ner mot badplatsen vid Lelång.

Skala 1: 25 000 1cm = 250 m
Ekvidistans 5m

Förklaring till kartans numrering:

text till punkt 26-36

26-36

Sträckan Rävhamnen - Gullbrandsbäcken

26. Maderna längs Kesnacksälven. Upp i backen finns lämningar av en gammal boplatz, Vinken, och ett stycke ner mot älven kan man se gropar efter lertäkter där man hämtade lera till det lilla tegelbruk som låg i närheten. Längs maderna ner mot älven finns en intressant örtflora och i älven finns bäver. Bäverhyddan finns en bit nerströms.

27. Ågården. Vackra hassellundar i slutningen mot Kesnacksälven. Hasseln indikerar att jordmånen är gynnsam och här växer också t ex blåsippa och skogsklocka. Håll ögonen öppna efter hasselsnoken, vår mest sällsynta ormart, liksom alla våra grod- och kräldjur, totalfredad!

28. Lintjärn är en liten ödemarkstjärn i ett vackert myrområde. Gå inte ut på myren om du inte är van myrvandrare, den är förrädisk på vissa ställen. Följ den delvis spångade leden! Intressant fågelliv med smålom och trana, bl a. Här växer också den insektsätande växten sileshår.

29. Lintjärnsknallarna. Rikt djurliv. Slå dig ner på en höjd och vänta på att din själ ska hinna ifatt dig. Kanske ser du ett rådjur under tiden. När du går vidare passerar du ett stenbrott där du kan se vackert varvade bergarter i brottytan. Om du finner en vacker sten så är det tillåtet att ta med den.

Om arbete pågår i stenbrottet, följ snitslarna på den alternativa leden runt arbetsplatsen. Ge akt på eventuella signaler!

30. Tomtens mossar. Ta en rejäl paus och rätta till packningen för nu bär det uppåt!

31. Bäcketjärnshöjderna. Fina utsiktsplatser. Sätt dig ner och pusta ut efter uppförsbackarna! Gå försiktigt när du närmar dig den östra höjden! Du har fin utsikt över sänkor och bergknallar där det finns goda chanser att se älg och andra djur.

32. Gullbrandsbäcken. Leden följer en gammal väg mot Gullbrandsbyn. I bäcken kan du se rester efter en gammal fördämning som är lämningar efter en liten skvaltkvarn eller stickhyvel. Längre upp mot Gullbrandsbyn finns ett stort stenblock som kallas för Tjäderstenen. Sägner säger att en jägare efter en lyckosam jakt ristade in en bild av en tjäder i stenen. Tyvärr går det inte längre att urskilja ristningen.

Sträckan Gullbrandsbäcken - Bygdegården

33. Från utsiktstornet på "Gullbrandbykôl" (Gullbrandsbykullen) har du en fantastisk utsikt över den långa, smala, fjordliknande Lelångsdalen. Nu förstår du vad som menas med sprickdalssjö! På andra sidan sjön ser du inloppet till Gustavsfors och en bit söder därom ligger Egersknattens naturreservat. Nära tornet finns torrass.

34. Klevane. Här lär man ha hämtat sten till kyrkbygget på 1700-talet.

35. Torrskogs kyrkby. Här fanns en gång prästgård, postkontor, telefonstation, affär och ett skrädderi samt ångbåtsbrygga med kommunikationer med orterna längs Dalslands kanal.

36. Torrskogs kyrka invigd 1767, ersatte en mindre träkyrka som tidigare fanns på samma plats. Torrskogs kyrka var offerkyrka. Man skänkte skinn till försäljning som hjälp till finansiering av kyrkbygget men också med förhoppning att bli botad från sjukdomar.

15

8

Torrskog

Andra intressanta platser i Torrskogsnaturen

Tornäset

Sägenomspunnen udde i sjön Lelång. På Tornäset ska enligt traditionen Torrskogs första kyrka ha legat. Under en kraftig storm sägs den ha blåst i sjön. Resterna av den lär ha blåst iland på den plats där Torrskogs nuvarande kyrka ligger. På udden finns en hällkista från yngre stenåldern.

Skäret

Länets högst belägna skalgrusbank med bortemot 10.000 år gamla snäckskal. Dessa härstammar från tiden strax efter inlandsisens avsmältning, då en stor del av Torrskog låg under havsytan.

Silvergruvan vid Rimtjärn

Namnet Silvergruvan är missvisande. Obetydligt med silvermalm har lämnat dess med tillagningsmetod sprängda schakt. Det var lantmätaren Wilhelm Kruse som i början av 1700-talet fann kopparmalm här på Bråtnäs ägor. Gruvan lades ner på grund av dålig lönsamhet.

Eventuellt tillträde till gruvan är riskfyllt och sker helt på eget ansvar.

Vill man veta mer om Torrskog förr och nu så läs i sockenboken: "TORRSKOG" En dalslandssocken i ord o bild, som finns på biblioteken.

Några platser med historia

Vid Hunduddarna finns lämningar efter befästningar sedan Andra Världskriget. I Kesnacksälven vid Mörndre samt i Svartälven och Bråtnäsälven kan man se rester efter gamla kvarn- och såganläggningar.

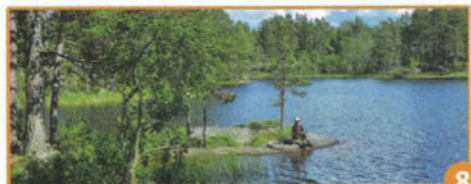
Fiske

I Skrikjärn finns abborre och gädda, i Rötjärn likaså. Motjärn bjuder på bra abborrmete och i Ramsbyjärn kan du försöka fånga någon av de gäddor och abborrar som finns där. I alla vatten krävs fiskekort som du kan köpa på turistbyrån i Bengtsfors.

Fiskekort finns att köpa:

På turistbyrån i Bengtsfors
Bele Fredriksson, Kesnacken, tel. 0531-250 74
Börje Bryntesson, kölen, tel 0531-250 34
Holger Hammarström, Kölviken, tel 0531-270 11

OBS!! I hela Kesnacksälven och Tassbyälven är allt fiske förbjudet!

massor fram under och i anslutning till den två kilometer tjocka iskakan i mindre flöden. Den här ravinen har mejslats ut ur terrängen av betydligt större än den lilla bäck som nu porlar fram i ravinens botten. Längs stigen kan du genrasad fångstgrop med karaktäristiskt läge i terrängen. En grupp av jägare samför sig mot en linje av fångstgropar.

passerar du nära gården Stommen. Gården ligger strax över HK, högsta stigen, dvs den högsta nivå vattnet nådde efter isavsmältningen, här på ca 1000 år tanna gärna en stund för att justera kläder och packning. Är du inte alltför försiktig är det viktigt med täta raster. Sätt inga tids- eller distansmål. Det är själva vandringen som är målet!

Stommen. Förr hade man behov av att kunna ange mötesplatser till exempel vid jakt eller vandringar. Då tillkom namn som Myrstenen, Tjäderstenen och Storesten.

Stigen från Vändplan till Tonet i Gullbrandsbyn går längs igenplanterad åkermark och där kan du skimra lämningar av diken och odlingsrösen. Gårdsnamnet Tonet betyder "tonet" dvs gårdstunet.

Stigen leder till en början den gamla "Flottarevägen" mot Aspliden där folk från Gullbrandsbyn och Ramsby gård gick för att arbeta med flottning på Kesnacksälven.

Stigen. I slutningen ner mot Rötjärn passerar du ett stort sockertoppsformat landskap som lämnades kvar vid inlandsisens avsmältning för nästan 10 000 år sedan. De många gångstigar som genomkorsade skogarna förr i tiden fanns i omgivningna mötesplatser. Storesten och Myrstenen är exempel på sådana lämningar. Traditionen och gå ett varv medsols runt stenen för att få fortsatt vandring!

Stigen vid Rötjärn; Röt-tjärn på gamla kartor. Kanske rötade man vid Röt-tjärns vatten. Vid Rötjärn låg bl a torpen "Rötjärns-kasen", "Korven". Här blev tidigt avfolkningsbygd när markerna inte var avskräddade av folk eller få och drömmen om "Amerka" hägrade. Här fanns smålom och storskrake. Fiske efter sjöns gäddor och abborrar är fortfarande populärt för dig – om du har fiskekort, förstås. Vid Rötjärn finns två fiskerestauranger. Det östligaste, på udden vid siffran 8 är det nyaste. Där finns en fiskereldning är tillåten om inte allmänt eldningsförbud råder.

Stigen. Under 1700- och 1800 talens järnbruksepok i Dalsland var stigen en viktig syssla för skogsbonden de tider på året då han inte var vid jordbruket. Kolbottnar, dvs lämningar efter kolmilor finns i stor mängd i Dalsland. Men denna är särskilt tydlig. Kanske för att den rivits ut innan den användes. Om du gräver lite med handen finner du kolbitar strax under barr- och lövskiktet. Vid kolbotten finns ett torrdass.

Stigen närmar dig torpruinen Bergerud och kan på vägens vänstra sida se lämningar efter bondens möda med att gräva diken och lägga åkers sten i rösen. Numera är mark på hans strävsamt hävdade tegar. Bergerud har en gårdshistoria som går tillbaka till början av 1700-talet då det var soldattorp under Kölen. Torpet omnämndes första gången 1708. Då beboddes Bergerud av soldaten Halfvard Bryngelsson och hustrun. Torpet uppgavs fången i Ryssland under Karl den tolfte krig 1714 och återvände aldrig till hustrun och den lilla dottern på Bergerud.

Bergerud - Bergerudsbäcken.

Bergerudstjärn finns bäver. Utloppet ur sjön är sprängt med hjälp av tillmakning för att sänka vattennivån och på så sätt öka möjligheterna till myrslätter runt sjön. På berget, förstärkte effekten med fläskflott för att höja temperaturen och snabbt med massor av kallt vatten. Berget sprack då loss i skivor. Bäcksträckan är vackra vattenfall. I gammelskogen längs bäcken finns nyckelbiotoper med mossor och lavar.

Berget. När du kommer ner till landsvägen kan du ta till vänster och upp mot Bergerud, den längre sträckan eller till höger mot Mörndre och Ågården om du vill se ortare.

som inte sprack när husets timmerstomme rörde sig under årstidernas och vådrets växlingar. Åkermarkerna låg längs vägen i riktning mot Dammtjärn. Strax norr om stigen finns vacker utsikt.

18 Alsbyn – förr Alsby stad, vilket inte hade med stadsrättigheter att göra utan var en by som inte sprack på tät bebyggelse. På gamla kartor kan man se en mängd byggnader längs en bygata.

kunde ta de tunga hallarna på plats utan maskiner!

24. Före detta Hemvärnsgården, nu i privat ägo. Hemvärnsgården uppfördes av en matsalsbarack från Andra Världskriget strax efter krigsslutet. Matsalsbaracken hade under kriget stått vid Damarna i Nössemark och flyttades till Torrskog. Den såldes av Torrskogs Hemvärnsgård 2013.

25. Bäckens badplats. Från Bäckstjärnhöjderna går en stig på östsidan Bäckstjärn ner mot badplatsen vid Lelång.

Skala 1: 25 000 1cm = 250 m
Ekvidistans 5m

Symboler

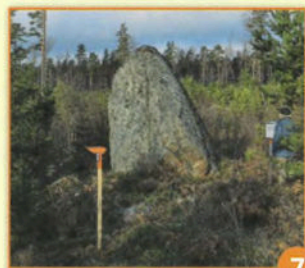
- Information
- Parkering
- Badplats
- Övernattning
- Camping
- Vindskydd
- Utsiktstorn
- Utsiktspunkt
- Toalett
- Grillplats
- Rastplats

Teckenförklaring

- Öppen mark
- Halvöppen mark
- Vatten
- Bäck
- Hus
- Höjdkurvor
- Öppen myr
- Myr
- Stig
- Stor väg
- Mindre väg

Viktiga saker att tänka på när du vistas i naturen

- ◆ Enda tillåtna eldningsplatser är de anlagda eldplatserna vid Motjärn punkt 15 och vindsyddet punkt 8 vid Rötjärn, om inte eldningsförbud råder. Då gäller förbudet även där. Brandfaran är alltid stor sommartid i skogsmark så campingkök typ Trangia rekommenderas för matlagning.
- ◆ Tältning är tillåten efter leden, dock högst en natt på samma ställe. Lämplig tältplats är Rosenlund vid Motjärn.
- ◆ Gå inte vid sidan av leden där den går nära bebyggelse, genom odlade marker eller skogsplanteringar.
- ◆ Tag gärna med din hund men ha den alltid kopplad!
- ◆ Jakträttsinnehavaren är den ende som har rätt att ha hunden lös, då endast under jakttid. En lösspringande hund stör alltid det vilda och det finns även många människor som är rädda för hundar.
- ◆ Älgjakten börjar i våra trakter den andra måndagen i oktober och är som intensivast de första veckorna. Även om du har rätt att vandra Torrskogsleden då, så är det av förståeliga skäl inte särskilt lämpligt.
- ◆ Torrskogsleden har kunnat inrättas tack vare vänligt tillmötesgående från markägarna. Uppträd under vandringen så att du motsvarar deras förtroende!

7

Utrustningstips

- ◆ Stövlar eller kängor
- ◆ Regnkläder
- ◆ Trangiakök, bränsle och tändstickor
- ◆ Termos
- ◆ Mat
- ◆ Ev. tält, liggunderlag och sovsäck
- ◆ Fiskeutrustning, glöm inte fiskekortet!